

Верховний
Суд

Практика Верховного Суду щодо справ про оголошення особи померлою

Ігор ГУЛЕЙКОВ
суддя Касаційного
цивільного суду
у складі Верховного Суду,
доктор філософії

За період з 2022 до першого півріччя 2024 років суди найчастіше розглядали справи про встановлення таких фактів, що мають юридичне значення, як:

факт, що заявник є членом сім'ї загиблого військовослужбовця, який встановлюється з метою отримання грошової компенсації:

факт народження особи на території, на якій ведуться активні бойові дії або на тимчасово окупованій території (ТОТ):

факт смерті особи/військовослужбовця на території, на якій ведуться активні бойові дії або на тимчасово окупованій території (ТОТ):

факт родинних відносин з померлим військовослужбовцем, який встановлюється з метою захисту цивільних прав та отримання соціальних виплат та допомоги, тощо.

Постанова КЦС ВС від 28 лютого 2024 року у справі №506/358/22 (частина І)

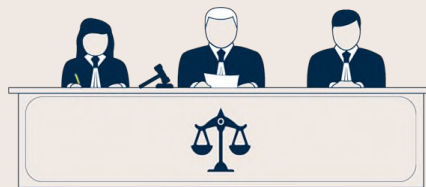
Чинний ЦПК України містить чотири процедури, наслідком якої є ухвалення судового рішення, на підставі якого органами Державної реєстрації актів цивільного стану може бути видано свідоцтво про смерть, зокрема:

➤ встановлення факту смерті особи в певний час в разі неможливості реєстрації органом державної реєстрації актів цивільного стану факту смерті (пункт 8 частини першої статті 315 ЦПК України);	➤ встановлення факту смерті особи на тимчасово окупованій території України або на території, на якій введено воєнний чи надзвичайний стан (стаття 317 ЦПК України);
➤ встановлення факту смерті особи, яка пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підстави вважати її загиблою від певного нещасного випадку внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру (пункт 9 частини першої статті 315 ЦПК України);	➤ визнання фізичної особи померлою (статті 305–309 ЦПК України).

Постанова КЦС ВС від 28 лютого 2024 року у справі №506/358/22 (частина II)

За наявності припущень про факт смерті фізичної особи, у тому числі у зв'язку з воєнними діями, без достовірних доказів, які свідчать про цей факт, правильним буде звернення до суду із заявою про оголошення судом особи померлою (частина друга статті 46 ЦК України), а не із заявою про встановлення факту смерті цієї фізичної особи (пункт 8 частини першої статті 315 ЦПК України)

З огляду на встановлені у цій справі обставини та наявність у заявниці вірогідного припущення про смерть чоловіка 03 березня 2022 року, заявниця не позбавлена можливості звернутися до суду із заявою про оголошення судом її чоловіка померлим на підставі частини другої статті 46 ЦК України.

Ухвала КЦС ВС від 10 липня 2024 року про передачу справи № 755/11021/22 на розгляд Великої Палати Верховного Суду (частина I)

У судовій практиці існують різні підходи щодо вирішення питання початку відліку шестимісячного строку, визначеного частиною другою статті 46 ЦК України, для оголошення фізичної особи померлою:

- ❖ шестимісячний строк, визначений частиною другою статті 46 ЦК України для оголошення особи померлою, потрібно обраховувати з моменту настання події (яка могла призвести до смерті особи), а не з моменту закінчення дії воєнного стану на території держави;
- ❖ відлік шестимісячного строку, визначеного частиною другою статті 46 ЦК України, для оголошення фізичної особи померлою має починатися саме з дня закінчення воєнних дій на території держави.

Ухвала КЦС ВС від 10 липня 2024 року про передачу справи № 755/11021/22 на розгляд Великої Палати Верховного Суду (частина II)

Серед науковців також немає єдиного доктринального підходу щодо початку відліку цього строку:

- одні з них вважають, що строк потрібно обраховувати від моменту, що має бути не раніше спливу шести місяців після закінчення воєнних дій у країні,
- інші – не пов'язують визначення моменту для відліку цього строку зі згаданим моментом.

Постанова Великої Палати Верховного Суду від 11 грудня 2024 року у справі № 755/11021/22 на розгляд (частина І)

У частині другій статті 46 ЦК України йдеться про воєнні дії, збройний конфлікт, а не про воєнний стан. Не можна тлумачити цей припис як такий, що його можливо застосувати стосовно оголошення особи померлою винятково після скасування воєнного стану на усій території України.

Також не можна відраховувати шестимісячний строк, передбачений частиною другою статті 46 ЦК України, від дати ймовірної загибелі фізичної особи на території ведення активних бойових дій, оскільки внаслідок триваючих активних бойових дій ситуація на певній території може бути невизначеною та непередбачуваною.

В умовах воєнних дій, збройного конфлікту часто бракує достовірної інформації, що унеможливорює навіть гіпотетичне визначення дати ймовірної загибелі, а відтак і об'єктивне обчислення строків для оголошення особи померлою.

Постанова Великої Палати Верховного Суду від 11 грудня 2024 року у справі № 755/11021/22 на розгляд (частина II)

З урахуванням конкретних обставин справи суд може розпочати відлік шестимісячного строку для оголошення особи померлою від дня настання події, яка спричинила загибель фізичної особи, у разі якщо ця подія відбулася за межами території ведення активних бойових дій, проте є наслідком воєнних дій.

У такому випадку у разі подій (наприклад, авіаударів, ракетних обстрілів, терактів, підривів на мінах, загибелі під час евакуації чи гуманітарної місії) на територіях, які формально не є зоною активних бойових дій, але мають прямий зв'язок з воєнними діями, збройним конфліктом, суд має право розпочати відлік шестимісячного строку з моменту такої події. Якщо докази, як-от: відеоматеріали, документи або показання свідків тощо, дозволяють з високим ступенем вірогідності припустити ймовірну загибель особи, зволікання у визнанні фізичної особи померлою стає невиправданим і не відповідає принципу правової визначеності.

Верховний
Суд

Дякую за увагу!